بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު

ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2024/HC-A/55
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް:** ސަރވެޓް ހޯލްޑިންގްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް
- **އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް:** ތިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރި ތޮއްޑޫ ކައުންސިލް އިދާރާ
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ޖުޑީޝަލް ރިވިއު

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ޝަރީޖް އަބްދުﷲ
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީމް
ފަނޑިޔާރު ދީބާޖާ ޒާހިރު

ނިމުނު ތާރީޚް: 10ޖުމާދަލްއާޚިރާ 1444 / 30 ނޮވެންބަރު 2025

ރަޖިސްޓަރީކުރުނު ތާރީޚް: 23 ޝަޢުބާން 1445
04 މާރިޗު 2024

- **އިސްތިއުނާފު ކުރުނު މައްސަލަ:**
- **ނަންބަރު:** 2023-D14C-CIV-13
- **ނިންމި ތަން:** މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ޖުޑިޝަލް ރިވިއު
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** 12 ޑިސެންބަރު 2023
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 09 ޖަނަވަރީ 2024

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

ސަރވޯޓް ހޯލްޑިންގްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް

ޤާނޫނީ ވަކީލު:
އއ. އަބްދުﷲ ނާހިދު، ޗޭމްބަރސް އެލް.އެލް.ޕީ

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް

މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާ

ޤާނޫނީ ވަކީލު:
އއ. އަބްދުﷲ ރަޒީ، ސަލްޖަން ޗޭމްބަރސް އެލް.އެލް.ޕީ

މަދަނީ- ޖުޑިޝަލް ރިވިއު -އިޚްތިޞާޞާ ގުޅޭ- ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ޝަރީފް ޢަބްދުﷲ ގެ ރައުޔު

ތަޢާރަފު:

1. މިއީ، މިލަދުން މަޑުލުދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ދަޢުވާއާ ނިސްބަތްވެގެން ކޯޓުން ނިންމި ގޮތް ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފުކަމަށް ބުނެ ސަރވެޖް ކޮލިޖެންސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް[1] (މިގޭ ފަހުން " ސަރވެޖް ކޮލިޖެންސް" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް" ކަމަށް ބަޔާންކުރާ)ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅުމުން ބެލި ދަޢުވާއެވެ. މި ދަޢުވާގެ އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަކީ މިލަދުންމަޑުލުދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ ކައުންސިލް އިދާރާ (މިގޭ ފަހުން "ފޮއްދޫ ކައުންސިލް" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާފަރާތް" ކަމަށް ބަޔާންކުރާ) އެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްމަންޒަރު:

ބީލަން ހުށަހެޅުން:

2. ނ. ފޮއްދޫ އިން ބިން (ބިމުގެ ނަންބަރު A އަދި C) ކުއްޔަށް ނަގައިގެން، ޓޫރިސްޓް ގެސްޓް ހައުސްއެއް ތަރައްޤީކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާއިން ކުރި ނަންބަރު (IUL)296/296/2023/27 (26 އޮކްޓޫބަރު 2023) އިޢުލާނާ ގުޅިގެން، ސަރވެޖް ކޮލިޖެންސް ހިމެނޭހެން 04 ފަރާތަކުން ބީލަން ހުށަހެޅިއެވެ.

ބީލަމާގުޅޭ ޝަކުވާ:

3. އެ ހަތަރު ފަރާތުގެ ތެރެއިން ތިން ފަރާތެއް "ކޮލިފައިޑް" ކަމަށް ފޮއްދޫ ކައުންސިލުން ކަނޑައަޅައި، ބީލަން ހުށަހެޅި ފަރާތްތަކުގެ މާރކްސް ޝީޓް ގެޒެޓްކޮށް ޝަކުވާ ހުށަހެޅުމަށް ބީލަން ހުށަހެޅި ފަރާތްތަކަށް

---

[1] ރަޖިސްޓްރީ ނަންބަރު C02422021

ފޮއްދޫ ކައުންސިލުން އެންގުމުން[2] ސަލްވޭޖް ހޯލްޑިންގްސް އިން ފޮއްދޫ ކައުންސިލަށް 25 ޖުލައި 2023 ގައި ޝަކުވާ ހުށަހަޅައެވެ.

4. އެ ޝަކުވާގައި ޖުމްލަކޮން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ސަލްވޭޖް ހޯލްޑިންގްސް އިން ހުށަހެޅި ބިޑަށް މާކްސް ދިނުމުގައި ފައިނޭންޝަލް ކެޕޭސިޓީ އަށް މާކްސް ދީފައިވާ ހިސާބުކަން މާކްސް ޝީޓުން ތަފުސީލުކޮށް އެނގެން ނެތްކަމަށާއި އެ ބިޑަށް މާކްސް ދިނުމުގައި އެ ކުންފުނީގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ބިޑާއެކު ހުށަހަޅާފައިވާ މާލީ ހިސާބުތަކުގެ ތެރެއިން ކުންފުނީގެ ބޭންކް އެކައުންޓްތަކުގެ ތެރެއިން އެއް އެކައުންޓްގައި އަހަރު ނިމުނުއިރު ބާކީ ހުރި އަދަދު އެކަނި ހިމަނައި އެ އަދަދަށް އެކަނި މާކްސް ދީފައިވާއިރު، އެ ކުންފުނީގެ އެއް ބޭންކް އެކައުންޓަށްވުރެ ގިނަ ބޭންކް އެކައުންޓް ސްޓޭޓްމަންޓްތަކާއި، ފައިނޭންޝަލް އޯޑިޓް ރިޕޯޓް ވެސް ހުށަހަޅާފައި ވިނަމަވެސް މާކްސް ދިނުމުގައިވެސް އެކަމަށް ނުބަލައި ހަމައެކަނި އެ ކުންފުނީގެ ބޭންކް އެކައުންޓްތަކުގެ ތެރެއިން އެއް އެކައުންޓްގައި އަހަރު ނިމުނުއިރު ބާކީހުރި އަދަދު އެކަނި ހިމަނައި އެއަދަދަށް އެކަނި މާކްސްދީފައިވާ ކަމަށާއި އަދި ބިޑް ހުށަހެޅި އިވެލުއޭޝަން ކޮމިޓީގެ ކަމަށާ ސާފުކޮށް ބިޑް ތަފާތު ބިޑް ހިސާބު ބިޑް ތަފާސް އެކުލެވޭ ކޮޕީ ސާފުކޮށް ކޮންސްޓްރަކްޝަން ޕްރޮކިއުމަންޓް ގައިޑްލައިން ބޭނުން ހުށަހެޅުމުގައި ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތުގެ ގަވާއިދުގައި ބައްދަލުކުރާ ސަރުކާރު މިނިސްޓްރީ ހިނގާފައިވާ "ކޯޓޭޝަން" ޕްރޮކިއުމަންޓް އަކަށް ވާހަކަ އަމަލުކުރެވިފައިވާ ކަމަށް ބޭނުން އެ ދެ ކައުންސިލުގެ ބިޑްތައް ބިޑް އިވެލުއޭޝަން މަރުހަލާގައި ޕްރޮކިއުމަންޓް ޤާނޫނާއި މިޝަކުވާތައް ބަލައި އަލުން ޤާނޫނީ ފިޔަވަޅުތައް އެޅުމަށް އެދިފައިވެއެވެ.

ބިޑުގެ މައްސަލަ އަލުން ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީއަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުން:

5. ސަލްވޭޖް ހޯލްޑިންގްސްގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ބިޑް އިވެލުއޭޓް ކުރުމުގައި ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތުގެ ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް ފޮއްދޫ ކައުންސިލުން އަމަލުކޮށްފައިވާ ކަމަށް، ސަލްވޭޖް ހޯލްޑިންގްސް އިން ފޮއްދޫ

---

[2] ފޮއްދޫ ކައުންސިލް އިދާރާގެ ނަންބަރު 296/PRIV/2023/43 (23 ޖުލައި 2023) ސިޓީ

ކައުންސިލަށް ހުށަހެޅި ޝަކުވާއަށް ޖަވާބުދޭންޖެހޭ މުއްދަތުގައި ފޮއްދޫ ކައުންސިލުން ޖަވާބުދީފައި ނުވާކަމަށް ބުނެ ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތުގެ ޤަވާއިދުގެ 17.10 ގެ (ހ) (ނ) (ރ) ގެ ދަށުން މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސްގެ ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަދުން ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީއަށް ސަރެފްޓް ކޯޓިންގްސްގެ ފަރާތުން 20 އޮގަސްޓް 2023 ގައި މައްސަލަ ހުށަހެޅިއެވެ.

6. ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަދުން ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީން އެ މައްސަލަ ބަލައި، މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސްގެ ނަންބަރު 13-L/PRIV/2023/1384 (21 ސެޕްޓެންބަރު 2023) ސިޓީން ސަރެފްޓް ކޯޓިންގްސްއަށް ދިން ޖަވާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

ސާފްޓް ކޯޓިންގްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް އިން ހުށަހަޅާފައިވާ ގެސްޓް ހައުސް ހިންގުމަށް ނ.ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ ނަންބަރު (IUL)296/296/2023/27 އިޢުލާނާ ގުޅިގެން އެ ކުންފުނީގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ބިޑް އިވެލުއޭޓް ކޮށްފައިވަނީ ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތުގެ ޤަވާއިދާ ޚިލާފުވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައާ ގުޅޭ

> ސުލޫކީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިޢުލާނާ ގުޅިގެން ބިޑް ހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކުގެ ހުށަހަޅާފައިވާ "ފައިނޭންޝަލް ކެޕޭސިޓީ ނަމަވެސް ފައިސާ ހޯދޭނެ ގޮތް ބަޔާންކޮށްދޭ" ހިމެނޭގޮތުން އެ އިދާރާއިން ބިޑަށް ހުށަހެޅި ފަރާތްތަކުން ބޭ ބޭންކް ސްޓޭޓްމަންޓް އަދުން އިވެލުއޭޓްކުރަމުންދަނީ، ބިޑުގެ ބޭނުން ހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކުން ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތުގެ ޤަވާއިދުގެ 17.17 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ފެނިފައިވާ އުސޫލުން ކޮމިޓީން ނިންމާފައިވާކަން ނ.ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާއަށް އަންގާފައިވާނެ، ބީލަމުގެ މައްސަލަ ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީގެ 2023 ވަނަ އަހަރުގެ 45 ވަނަ ބައްދަލުވުމުން ނިންމާފައިވާކަން [illegible] ފަރާތުގެ މަޢުލޫމާތަށްޓަކައި ދަންނަވަމެވެ. އަދި ދަންނަވަމެވެ، ބިޑުތައް އިވެލުއޭޓްކޮށް، ބިޑުވެރިންނަށް މާކްސް ދީފައިވާ ގޮތުގެ ސިޓީން ބަލާއިރު، މަޢުލޫމާތު ކަރުދާހުގެ 22.3 ގެ ޖަދުވަލު 2 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] ކުންފުނިން ހުށަހެޅި ސީ.އެސް.އާރު ބަލަން ބެލެންސް [illegible] ފެންނަނީ [illegible] ދަންނަވަމެވެ."

ބިޑް ކޮމިޓީ ބައްދަލުވުން:

7. ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަދުން ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީގެ ނިންމުމާ ގުޅިގެން ބިޑުތައް އަލުން އިވެލުއޭޓް ކުރާ ބައްދަލުވުން، 09 ނޮވެމްބަރު 2023 ގައި ބާއްވާ ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ ބިޑް ކޮމިޓީގެ 2023 ވަނަ އަހަރުގެ 21 ވަނަ ޖަލްސާގައި މަޝްވަރާކުރެވުނެވެ. އެޖަލްސާގައި [illegible] [illegible] މަޝްވަރާކުރެވުނު ބިޑް [illegible] ގެ [illegible] 25 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން [illegible]

ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޔާރުގެ ދަށުން، ތޮއްޑޫ ކައުންސިލުގެ ނަންބަރު (IUL)296/296/2023/27 (26 އޮކްޓޫބަރު 2023) އިޢުލާނުން ހުޅުވާލި ބީލަމުގެ ޕްރޮޕޯސަލް އެއްކޮށް ބާޠިލުކުރުމަށާއި ބީލަމުގައި ބައިވެރިވުމަށް އަލުން އިޢުލާންކުރުމަށް ތޮއްޑޫ ކައުންސިލުގެ ބިޑް ކޮމިޓީން ނިންމި ނިންމުމެވެ.

- ބީލަން ހުށަހަޅާފައިވާ 3 ފަރާތުގެ ތެރެއިން ދެފަރާތެއް މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ "ކުލޫސިވް" އަދަދެއް ހިނގާފައިވާ ކަމަށާއި ދެފަރާތަކަށް ބީލަމުން ވަކިކުރުމަށް ބީލަމުގެ މައްސަލަ ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީ އިން ނިންމާ އެކަން ކައުންސިލަށް އެންގުމާ ގުޅިގެން އެފަރާތްތަކުގެ ބީލަންތައް ޤާބިލުކޮށްފައިވާތީ، ބީލަމުގެ އިވެލުއޭޝަން އަލުން ހަދަން ބަލާއިރު އިވެލުއޭޝަން ކުރެވުން އިރީ ބީލަން ހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ފަރާތެއް ކުރިއަށްދާއިރު އިވެލުއޭޝަނުގައި ކޮމިޓީއާ ކުރަން އެހެން ފަރާތެއް ނަންބަރު އިވެލުއޭޝަނުގައި ބައިވެރިކުރަން އިސް ކުރިން ހުށަހަޅާފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ނަންބަރު،
- ބީލަން ހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކުގެ ފައިނޭންޝަލް ޕްރޮޕޯސަލް ވަޒަންކުރުމުގައި ބަލަން ހަމަޖެހިފައިވާ ފައިނޭންޝަލް ކެޕޭސިޓީ ހުރިކަމުގެ ހެކި ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ މި ކައުންސިލަށް ވެރިފައިކުރެވެން ނެތް ލިޔުންތަކެއް ކަމަށާއި، އެގޮތުން ބަލާއިރު ބޭންކް ސްޓޭޓްމަންޓުގައި ފައިސާހަމަޖެހޭނެ ކަމަށް މާލީ އިދާރާއަކުން ދީފައިވާ ގެރެންޓީ ލިޔުންތަކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ބީލަން ހުށަހެޅި ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން މިހާރު އިވެލުއޭޝަނުގައި އިން ހަމައެކަނި ފަރާތް ކަމަށްވާ ސަލާމް ޓްރޭޑިންގ އިން ހުށަހަޅާފައިވާ ބޭންކް ސްޓޭޓްމަންޓުން އެހެން އޮތް ކަމާއި ފަރާތަކުން ޖަވާބު ދީ ކޮށް ފައިސާ ކުރަން އަދަދަށް އެކައުންޓުގައި ފައިސާ ނެތްކަމާއި، އަދި އިތުރު ފައިސާ ހޯދުމުގެ ފުރުސަތު ލިބިފައިވާކަން އެކައުންޓުން ފެންނަ ކަމުގައި ނުވާކަން.
- ބާޠިލުކުރުވުން ކަންކަން އެރުވުން ކައުންސިލަށް އެންގުން ފައިދާކުރި ގޮތަކަށްވާތީ ބީލަމުގެ ޕްރޮޕޯސަލް ބާޠިލުކޮށް އަލުން ބީލަން ހުޅުވާލައިގެން ކުރިއަށް ގެންދިޔުން ކަމަށް،
- ބިޑް ޑޮކިއުމަންޓުގެ އިރުޝާދުގެ 25 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ބިޑް ޕްރޮޕޯސަލް ބާޠިލުކުރުމުގެ ހައްޤު ލިބެނީ އޮތީ އެވަރުގެ ޤާނޫނުގެ ތެރެއިން ކައުންސިލަށް ލިބިދީފައިވާ ކަމަށާއި،
- ބީލަން ހުށަހަޅައި ފަރާތްތަކުން ބީލަމުގައި ބައިވެރިވެފައިވަނީ ބިޑް ޑޮކިއުމަންޓްގައިވާ އެންމެހާ އިރުޝާދުތަކަށް ޢަމަލު ޤަބޫލުކުރުން ކަމަށާއި އިރުޝާދުތަކުގެ ކައުންސިލުން ބީލަމުގެ ބާޠިލުކޮށް ބަރުވާ ބާޠިލުކުރުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެން އެކަމުގައި ޢަދުލުވެރިކަން ނުވާނެ ކަމަށާއި، މިބާރުގަދަ ބީލަމުގައި މިޕްރޮޕޯސަލް ބާޠިލުކުރުމަށް އަލުން ބިޑް ހުޅުވާލުމަކީ ކައުންސިލަށް ޤާނޫނީގޮތުން ލިބިދީފައިވާ ބާރެއް ކަމަށާއި ކުރަނިކޮށް ސަބަބުތަކަކާ ބީލަން އޮތަސް ބީލަމުގެ ޤަވާއިދާ ހުޅުވާލުމަށް ނިކަން ގޮތަކަށް.

8. ބީލަމުގެ ޕްރޮސެސް އެއްކޮށް ބާޠިލުކޮށް އަލުން ބީލަމަށް ހުޅުވާލަން ނިންމާފައިވާކަން ތޮއްޑޫ ކައުންސިލުން ސަރެވްޗް ހޯލްޑިންގްސްއަށް އެންގީ 14 ނޮވެންބަރު 2023 ގައެވެ. ތޮއްޑޫ ކައުންސިލްގެ ނަންބަރު 296/PRIV/2023/55 ސިޓީން އެންގި އެންގުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ؛

" ވުދުން ސަލާމަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ.

އއ. ތޮއްޑޫގައި ގެސްޓް ހައުސް ޕްރޮޖެކްޓް ހިންގުމަށް އއ. ތޮއްޑޫ ޓޫރިޒަމް ޒޯނުން 2 ބިން ކުއްޔަށް ދޫކުރުމަށް، "ގެސްޓް ހައުސް" ޕްރޮޖެކްޓް ހިންގުމަށް، މިއިދާރާއިން ކުރި (IUL)296/296/2023/27 އިޢުލާނާއި ގުޅޭ ގޮތުން ދަންނަވަމެވެ.

ބީލަން ހުށަހަޅާފައިވާ 3 ފަރާތުގެ ތެރެއިން ދެފަރާތެއް މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ "ކޮލޫސިވް" އަމަލެއް ހިންގާފައިވާކަމަށް، އެފަރާތްތަކުން ބީލަމުން ވަކިކުރުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް ފައިނޭންސްގެ އެ ބީލަމުގެ މައްސަލަތައް ބަލާ ރިވިއު ކޮމިޓީއިން ނިންމާ އެކަން ކައުންސިލަށް އެންގުމާ ގުޅިގެން އެފަރާތްތަކުގެ ބީލަންތަކާ ބާޠިލުކުރެއްވުމުން ބީލަމުގެ އިވެލުއޭޝަނާއި އަލުން ހަދަންބޭނުންވާތީ، އިވެލުއޭޝަން ކޮމިޓީއިން ބީލަން ހުށަހެޅި ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްފަރާތެއް ކުރިއަށްދާފައިވާ އިވެލުއޭޝަންގައި އަޅާކިޔާ އެހެން ފަރާތްތަކުން ބީލަމުގައި، އެންމެ ރަނގަޅު ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅާފައިވާ ފަރާތަކަށް ބިޑް އެވޯޑް ކުރުމުގެ މަޤްބޫލިއްޔަތު ގެއްލިގެންދާކަމަށްވާތީވެ.

އަދި ދަންނަވަމެވެ. ބީލަން ހުށަހެޅި ފަރާތްތަކުގެ ފައިނޭންޝަލް ޕްރޮޕޯސަލް ވަކިކުރުމުގައި ބެލަން ހަމަޖެހިފައިވާ ފައިނޭންޝަލް ކެޕޭސިޓީ ހުރިކަމުގެ ހެކިގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ކައުންސިލުން ވެރިފައިކުރެވޭފަދަ ޑޮކިއުމަންޓްތަކާއި އެގްރީމަންޓް ބޭންކް ސްޓޭޓްމަންޓާއި ފައިސާހަމަޖެހިފައިވާކަން ނުވަތަ ފައިސާ ހަމަޖެހުނުކަން މާލީ ދާއިރާއެއްގެ ދަށުން ގެރެންޓީ ލިޔުންތަކެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ބިޑުކަން ކުރަމުންދާ ބޭންކް ސްޓޭޓްމަންޓުން އެކަށީގެންވާ "ލިސްޓް އޮފް އެކައުންޓް ސްޓޭޓްމަންޓް" ގެ ގޮތުގައި ކުރަމުންދާ ޖަދުވަލް އެކައުންޓްގައި ހުށަހަޅާފައިވާތީ، އަދި އިތުރު ހުށަހަޅާ ކޮންމެ ޕްރޮޖެކްޓްތަކާއިގުޅޭގޮތުން ވެރިފައިކުރެވުނު ފައިނޭންޝަލް ކެޕޭސިޓީ ހުރިކަމުގެ ހެކި ހުށަހަޅާފައިވާކަމަށް ބެލުމަށްފަހު ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

ބިޑް ޑޮކިއުމަންޓް (ބީލަމުގެ ދަފުތަރު) ގެ އިރުޝާދުތަކުގެ 25 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ބިޑް ޕްރޮސެސް ބާޠިލުކުރުމުގެ ހައްޤު ބިޑް އެވޯޑް ކުރުމުގެ ކުރިން، މިކައުންސިލަށް ލިބިދީފައިވާކަމާއި، އެގޮތުން ބާޠިލުކުރުމުގެ އިރުޝާދުތަކުގެ 25·1 ގައި "ބިޑް އެވޯޑް ކުރުމުގެ ކުރިން، ކޮންމެ ހިނދެއްގައިވެސް،

ބީލަމުގެ ޑިއުޕްރޮސެސްއެއްގައި ނުވަތަ ބިޑްތަކަށް ބީލަންހުށަހެޅުން ބާޠިލުކޮށް ބިޑްތަކަށް ލިބިފައިވާ އެންމެހާ

ބިޑްތަކާއި ބަލައި ނުގަތުމަކީ އޭގެސަބަބުން އަސަރުކޮށްފައިވާ ބީލަންހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކަށް އަދާކުރަންޖެހޭ

އެއްވެސް ދަރަންޏެއް ނުވާގޮތަށް ނުވަތަ އަސަރުކޮށްފައިވާ ބީލަންހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކަށް ކެންސަލްކުރުމުގެ ނިންމުން

އޭގެމައްޗަށް ބިނާކުރެވޭ ސަރަޙައްދު ބާރުދިނުމުގެ އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް ނުހުންނާނެ ކެންސަލްކުރަން

ލިބިގެންވާ ޙައްޤެއް" ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން މިމާއްދާގެ ދަށުން ކަމުން އަމަލުކުރާ

ގޮތާދިގެން ނުވަތަ ނިންމާ ނިންމުމަކާދިގެން ނުވަތަ ބީލަމުގެ ލިޔެކިޔުންތަކާ އެއްގޮތަށް ބީލަމެއް

ބަލައިނުގަތުމަކީ ނިންމުމާ ދީގެން އެއްވެސް ބަޔަކަށް ހާނީވާ ނުވަތަ ވަކިކަމެއް ކުރިއަށްދާނަމަ

ކަމަށާއި އަދި، އެކަމާގުޅިގެން އެއްވެސް ޚިޔާލެއް ނުވަތަ ޤާނޫނީ ޚިލާފުވުމެއް އެއްވެސް ދާއިރާއެއްގައި

ނުކުރެވޭނެކަމުގައި ބިޑް ޑޮކިއުމަންޓްގެ އިންސްޓްރަކްޝަންސްގެ 25.2 ގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެވެ. އެހެންކަމުން ބީލަން

ހުށަހަޅާފައިވާ ފަރާތްތަކުން ބީލަމުގައި ބައިވެރިވެފައިވާ ބިޑް ޑޮކިއުމަންޓްސް (ބީލަމުގެ ދަފުތަރު) ގައިވާ އެންމެހާ

އިޝްތިހާރުތަކަށް ފުރިހަމަކަމާއެކު ޓެކްނިކަލްކޮށް ބަލައިފައިވާކަން ބީލަމުގެ ޝަރުޠުތަކާ ބީލަމުގެ ބިޑަރުން ބީލަމުގެ

އިލްތިމާސްކުރީ ބޭނުންކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ކުރެވުނު އެކަމުގައި އޮތްކަމަކަށް ނުވަތަ ކަމަކާއި މިހާލަތުގައި ބީލަމުގެ

މުދިޔުރުސްއެއް ބާވަތުގެ އޮތްކަމަށް ބިޑަރުންގެ މަޢުލޫމާތު ތައްޔާރުކޮށް ދަފުތަރުގެ ގޮތުގައި ގުޅިގެން

ދުރުކުރެވޭ އެއްބަސްވުމެއް ސަރުކާރުގެ ހިތްހަމަޖެހޭ ގޮތަށް އެކުލަވާލާ ބާވަތުގެ ބިޑް އަށް ބަހުގެ

ވާހަކަ ބަލައިގަނެވޭ އެފަދަ ނިޔާތަކުގެ ބާވަތުގެ ޙުކުމެއް ބިޑް ދޫކުރުމުގެ ދަށުން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް

ކޮންމެކަމެއް ސާފުކޮށްދީ ބިޑް ރަށެއް ނިންމާފައިވެއެވެ.

ވީމާ، ބިޑް ޑޮކިއުމަންޓްގެ އިންސްޓްރަކްޝަންސްގެ 25 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ބިޑް ޕްރޮސެސް ބާޠިލުކުރުމުގެ ބައްޗު

ފުޖަރު އޮތް އެވޮޅު ދޫކުރުމުގެ ކުރިން މިކައުންސިލުން ބިޑްއެޕީލާ އިލްތިމާސްގެ ދަފުތަރު މިކައުންސިލުގެ

ނަންބަރު (IUL)296/296/2023/27 އިޢުލާނުން ހުށަހެޅި ބީލަމުގެ ޕްރޮސެސް އެއްކޮށް ބާޠިލުކޮށް

އަލުން ބީލަމަށް ހުޅުވާލަން މިކައުންސިލުން ނިންމާފައިވާކަން ބިޑަރ ކަންހުރިގެ މަޢުލޫމާތަށްޓަކައި ދަންނަވަމެވެ."

މިފަދައިންނެވެ.

ފުރަތަމަ މާއްދާއާ ގުޅޭ މައްސަލާ ހުކުމުގެ:

9. ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ ނަންބަރު 27/2023/296/296(IUL) (26 އެޕްރީލް 2023) އިޢުލާނުން ހުޅުވާލި ބީލަމުގެ ޕްރޮސެސް އެއްކޮށް ބާޠިލުކުރުމާ ގުޅިގެން އެ މައްސަލަ ސަރވެށް ކޯޕްރޭޝަންސްގެ ފަރާތުން މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް ހުށަހަޅައިފައެވެ. މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ޤަޟިއްޔާއަކީ އެގޮތުން ސަރވެށް ކޯޕްރޭޝަންސް އިން ހުށަހެޅި މައްސަލައެވެ. އެ ދަޢުވާގައި ސަރވެށް ކޯޕްރޭޝަންސް އިން އެދިފައިވަނީ އަންނަނިވި ކަންކަމެވެ.

9.1 ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ ނަންބަރު 27/2023/296/296(IUL) (26 އެޕްރީލް 2023) ބާޠިލުކޮށްފައިވަނީ ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީން އެކަން އެންގުމާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ ނޑި ކަމުގައިވާތީ އެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވުން،

9.2 ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ ނަންބަރު 27/2023/296/296(IUL) (26 އެޕްރީލް 2023) އިޢުލާނުން ހުށަހަޅާފައިވާ ބިޑްތައް އިވެލުއޭޓްކުރުމާ ގުޅިގެން ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ އެންމެ ފަހުގެ ނިންމުން ކަމާއި އެ ނިންމުމަކަށް ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ ފަރާތުން ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގެ 11.08 ގެ ދަށުން ޢަމަލުކުރަންޖެހޭނެ ކަމަށް ކަނޑައަޅައިދީފައިވުން،

9.3 ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީން އަންގާފައިވާ ގޮތަށް ބީލަން އަލުން އިވެލުއޭޓްކޮށް ބީލަން އެވޯޑްކުރުމަށް ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުގެ މައްޗަށް އަންގާ އަމުރުކުރުން.

ތޮއްޑޫ ކައުންސިލުން އިޢުތިރާޟު ކުރެއްވުން.

10. މި މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ތޮއްޑޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާ ކަމަށްބުނެ ތޮއްޑޫ ކައުންސިލްގެ ފަރާތުން 'ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރާ ފޯމު' ން އިޖުރާއީ އިޢުތިރާޟެއް ކުރައްވިއެވެ.[3]

11. އިޚްތިޞާޞާ ގުޅޭ ސުވާލު އުފެއްދާ ސަބަބު ކަމަށް އެ އިޢުތިރާޟުގައި މައިގަނޑު ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ،

11.1 މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޓްރެޜަރީން ނިންމިނިންމުމާ ގުޅިގެން އެނިންމުމުގައި ބަޖެޓްކޮށްފައިވާ ދެ ފަރާތް ނުހިމަނައި އިވެލުއޭޓް ކުރުމަށް ޝަރުތު ހަމަވާ ޕާޓީ 1 (އެކެއް) ބިޑް ކަމަށް ވާނީ އެބިޑް ކައުންސިލް އިދާރާގެ ބިޑް ކޮމިޓީން އިވެލުއޭޓް ކުރެވިފައިވާ ކަމަށާއި،[4]

11.2 ސާރުވްބް ކޮމްޕެނީސްއިން ކުރަހަރާފައިވާ ބީލަމުގެ ކުރައްވި ފައިސާ ކޯޓުން ގޮތް ބެލިއިރު، އެފަރާތުގެ ބޭންކް އެކައުންޓުގައި ޖީ އިނޑިވިޖުއަލުން ކޮސްޓުގެ ގޮތުގައި ކުރައްވި ބަދަލަން އެކައުންޓުގައި ފައިސާ ނޮތްކަމާއި އަދި އިތުރު ފައިސާ ކޯރްސް ލިބޭނެ ނަގައިގެންނައި އެކައުންޓްނީގެ ވިޔާފާރިކުރުން ކަމުގައި ބެންފައިވިއަސް އެކަން ފިރިފައިކުރުމަށްވަން ޒިއްމާދާރުވުމުގެ ނަގާވަންޖެހޭކަމަށާއި، އެކުންފުނިން ކުރައްވި އަދި މި އިޢުލާން ގުޅިގެން ކުރައްވި އެއްޗު ގަތު އަދުކަތަރަމުދާ ބިޑް ކޮމިޓީން ނިންމި، ބީލަމުގެ އިރުޝާދުގެ 25 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ބިޑް ބާޠިލްކުރުމަށް ކަމަށާއި،[5]

11.3 ބީލަން ބާޠިލްކޮށް އަލުން އިޢުލާންކުރުމަށް ބިޑް ކޮމިޓީން ނިންމިނިންމުން 14 ނޮވެންބަރު 2023 ގައި ސާރުވްބް ކޮމްޕެނީސްއަށް އަންގާފައިވާކަމަށާއި، އެނިންމުމާ ޚިލާފަށް ނުޖެހޭނަމަ އޮތް މަގަޔީ ރިވިއުއަށް ކުރެއްވުން ކަމަށާއި އެ ނިންމުން މުރާޖަޢާ ކުރުމަށް ނުވަތަ އުކަރުގެ ޝަރުޠު ޙާލަތުގައި ގަވާއިދު އެއްގޮތްވާ ގޮތަށް ސާރުވްބް ކޮމްޕެނީސްގެ ފަރާތުން ތޮއްޑޫ ކައުންސިލްގެ

---

[3] މިމައްސަލައާގުޅޭ ފައިލުގައިވާ ތޮއްޑޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ފޯމު 03 "ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރާ ފޯމު" ން ކުރެއްވި ކުރެއްވުން.

[4] އަބަލު ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރު

[5] އަބަލު ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރު

ޕްރޮކިއުމަންޓް އޮފިސަރަށް ހުށަހަޅާފައި ނުވާކަމަށާއި، މިބާވަތުގައި ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތް އޮތީ މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގައި[6] ކަމަށާއި އޭގެ ބޭރުން އެ މައްސަލަ ޝަރުޢީ ކޯޓަށް ހުށަހަޅައި އެ ނިންމުން ބާޠިލުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ސަރުކާރު ކޯޕަރޭޝަނަށް ލިބިގެން ނުވާކަމަށާއި،[7]

11.4 މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީން ނިންމާފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ބިޑް އިވެލުއޭޝަންކޮށްފައިވާ ކަމަށާއި، އިވެލުއޭޝަންކުރިއިރު މި ބިޑަށް ހަމައެކަނި ބަލައިގެން އެވޯޑް ކުރެވިދާނެކަމަށް ނުފެންނަނީ އެ އިއުލާން ބާޠިލްކޮށް އަލުން އިޢުލާންކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ކަމަށާއި، އެހެންކަމުން ރިވިއުކޮމިޓީން ނިންމި ގޮތަށް ޢަމަލުކޮށްފައިވާކަން އެނގެން އޮންނަ ކަމަށާއި،[8]

11.5 އެހެންކަމުން ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުން ރިޢާޔަތްކޮށް މި މައްސަލައާ މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ހޮޅުދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ބެލުމުގެ އިލްތިބާސް މުރާޖަޢާގައި އޮތް މައްސަލައެއް ނޫންކަމުގައެވެ.

މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ހޮޅުދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ނިންމި ގޮތް:

12. ބަޔާންވެދިޔަ އިސްތިއުނާފާ ގުޅިގެން މިމައްސަލައިގައި މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ހޮޅުދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު 2023-D14C-CIV-13 ޤަޟިއްޔާ ގުޅިގެން " **އިލްތިބާސްއާމެދު ނިންމި ގޮތް**" ގައި ނިންމީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

" ދެންފަހު، ބިޑުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީން އެންގި އެއްގޮތަށް ބިޑް ކޮމިޓީން ޢަމަލުކޮށްފައިވާކަން ކޯޓުގެ އިލްތިބާސްއާމެދު ސުވާލު އުފެއްދައި ނ. ހޮޅުދޫ ކައުންސިލުގެ އިދާރާއިން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާއެކު ހުށަހެޅި ބިޑް ކޮމިޓީގެ ތަފުސީލާއިން އެނގެން އޮންނާނީ، ބިޑުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިވިއު ކޮމިޓީން އެންގިގޮތާ ބިޑްކޮމިޓީން ޢަމަލުކޮށްފައިވާކަން ލިޔުންތަކުން ފެންނަން އޮތުމާއި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ސިޓީއާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރަން އަންގަންޖެހޭ ސަބަބު

---

[6] މިނިޔާގައި ހަވާލާދީފައިވަނީ މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގެ 11.01 އަދި 11.02 ވަނަ މާއްދާއަށް.

[7] ހޮޅުދޫ ކައުންސިލުން ހުށަހެޅި " ކޯޓުގެ އިލްތިބާސްއާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރާ ފޯމު" ގެ 4 އަދި 5ވަނަ ނަންބަރު

[8] ހޮޅުދޫ ކައުންސިލުން ހުށަހެޅި " ކޯޓުގެ އިލްތިބާސްއާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރާ ފޯމު" ގެ 8 ވަނަ ނަންބަރު

އޮތުކަމަށް ނުފެންނަނީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަށް ރިޢާޔަތް މިމައްސަލަ މިކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް މިމަރުޙަލާގައި ލިބިގެންވާކަމަށް ކަނޑައަޅައި" މިފަދައިންނެވެ.

13. އިޚްތިޞާޞްއާމެދު ނިންމާފައިވާ ނިންމުމުގައި ސަރވެޓް ހޯލްޑިންގްސްގެ ދައުވާ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންވާ ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާތީ އެ މައްސަލަ އެކޯޓުގެ މަތިން ނިންމިކަމަށް ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓު 2023-D14C-CIV-13 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅިއެވެ.[9]

14. މިއީ، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓު 2023-D14C-CIV-13 ޤަޟިއްޔާ ނިންމި ގޮތް އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް އަދި ސަރވެޓް ހޯލްޑިންގްސްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ އިސްތިއުނާފެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް:

15. ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ޤަޟިއްޔާ ނިންމި ގޮތް ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފު ކަމަށްބުނެ، ސަރވެޓް ހޯލްޑިންގްސްގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި ދެ ނުކުތާ ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

15.1. **ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ،** ސ.ފޭދޫ ކައުންސިލް އިދާރާގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާމެދު އުފުއްދި ސުވާލުގެ ބަދަލުން އިޚްތިޞާޞް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **މޯލްޑިވްސް އެއަރޕޯޓްސް ކޮމްޕެނީ ލިމިޓެޑް ވ. ޝަރީފް ހުސައިން** ޤަޟިއްޔާގައި ކޯޓުން ފައިސަލާކުރަންވާނީ ހުށަހެޅުމުގެ ވަގުތުގައިކަމާއި މައްސަލަ ބަދަލުކުރަން ފައިސަލާކުރެވޭނީ އަދިވެސް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ބަރޯސާވެފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފުވެފައިކަން.

---

[9] ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ޤަޟިއްޔާގެ "ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓް"

15.2 **ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ،** ސ.ހުޅުދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާއިން އިމްތިޙާނަށް އުފެއްދި ސުވާލަކީ އަދި ޝަރީޢަތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައިވާ ނުކުތާއަކީ މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢުގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ނުކުތާއެއް ކަމުގައިވާތީ އެ ނުކުތާއާމެދު މައްސަލައިގެ އިމްތިޙާނުގެ ސުވާލު އުފެއްދުމުގައި ގޮތް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ދައުވާކުރާ ފަރާތުގެ ދައުވާއާއި ހުއްޖަތްތަކަށް ފުރިހަމައަށް ރިޢާޔަތްނުކޮށް އަދި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށްކަން.

އިސްތިއުނާފު ކުރާފަރާތުގެ ވާހަކަތައް:

16. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާއާ ގުޅޭގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރާފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގައި ޚުލާޞާކޮށް ބުނެފައިވަނީ މިމައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތުން ގޮތް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ސ.ހުޅުދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ ފަރާތުން އިމްތިޙާނުގައި ސުވާލު އުފެއްދި ނުކުތާއަކުން ނޫން ކަމަށާއި އެނުކުތާގެ ބޭރުން ކަމަށާއި އެހެންކަމުން އެއީ މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި ފައިސަލާކުރުމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށެވެ.

17. އިސްތިއުނާފީ ދެވަނަ ނުކުތާގައި ބުނެފައިވަނީ ހުޅުދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާއިން އިމްތިޙާނުގައި އުފެއްދި ސުވާލަކީ އަދި ޝަރީޢަތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައިވާ ނުކުތާއަކީ މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢުގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ނުކުތާއެއް ކަމަށާއި އެނުކުތާއާ ގުޅޭ މައްސަލައިގެ އިމްތިޙާނުގައި ސުވާލު އުފެއްދުމުގައި ގޮތް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ދައުވާގެ ދައުވާއާއި ހުއްޖަތްތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަކާ ނުލައިކަމަށާއި އެހެންކަމުން އެނިންމުމަކީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށެވެ.

18. އިސްތިއުނާފުކުރާފަރާތުން އެދިފައިވަނީ، މިމުރާޖަޢާގައި ދުރުސަރީގެ ހުޅުދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ގެ ޤަޟިއްޔާއިން ހުކުމްކޮށްފައިވާ ބާޠިލުކޮށްދިނުމަށާއި، މި މައްސަލައިގައި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އިޖުރާއަތުތައް ފުރިހަމަކޮށް މި މައްސަލައިގެ

ދަސްތޫރާއާ ޚިލާފު ގޮތަށް ނިންމުމަށް މި މައްސަލަ މިޙުކުމުގައި ދެކެވިފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓަށް ބަލައިދެއްވުމަށްއެދެމެވެ.

އިސްތިއުނާފު ޙައްޤުވާ ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތައް:

19. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ޙައްޤުގައި އިސްތިއުނާފު ޙައްޤުވާ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ދައުވާގައި އެދިފައިވަނީ ބިލް ބާޠިލުކުރުމަށް ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ކަނޑައަޅައި ބިލުގެ މައްސަލަ އަދުން ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ހިމާޔަތް ކޮމިޓީގެ ނިންމުން ބާޠިލުކުރުމަށްކަމުގައި މުސްތަޤިއްލު ހިމާޔަތް ކޮމިޓީގެ އެންމެހާ އެއްބަސްވުން ބިލް އަދުން އިޖުރާއަތު ކޯސް ބިލް އެޅުއި ކުރުމަށް ކަނޑައަޅާ މައްސަލަ އަދުގެ ކުރިން ނިންމަވާފައިވާ ކަމަށާއި، އިސްތިއުނާފު ޙައްޤުވާ ފަރާތުން އިޖުރާއަތާ ދުލުން ސާފުކޮށް އެދިފައި ބިލުގެ މައްސަލަ އަދުން ބާލާ މުސްތަޤިއްލު ހިމާޔަތް ކޮމިޓީން އެންމެހާ އެއްބަސްވުން ބިލް އިޖުރާއަތު ކޮމިޓީ ބާބު ކަމަށާއި މުސްތަޤިއްލު ހިމާޔަތް ކޮމިޓީގެ އެންމެހާ އެއްބަސްވުން ތަޙުޤީޤު ކޮށްފައިވާ ބިލް އިޖުރާއަތު ފާސްކުރެވުނު ބިލް އެންމެ ޖަދުވަލު މި ބާރަލަމާނީ މިދައްސަލަ އިޤްރާރު ފާސްކުރެވުން ޖަލްސާތަކުގެ ބާރަބޮޑު ނިޒާމްކަމަށް ކަނޑައަޅައި މި މައްސަލަ ބަލާފައިވަނީ އިޚްތިޔާރު މިދައުލަތުގެ ދުސްތޫރީ ފާސްކުރެވި ގޮތުން ނިޒާމަށް ކަނޑައަޅައިފައިވާ މަދަނީ އިޖުރާއަތު ޤާނޫނުގެ 110 މާއްދާގެ (ހ) އާ އެއްގޮތަށް ކަމަށް ދޭހަކަމަށެވެ.

20. އިސްތިއުނާފު ޙައްޤުވާ ފަރާތުން އިތުރަށް ބުނެފައިވަނީ، މިޙުކުމަށްދެކޮޅު ދުސްތޫރީ ޒާތުގެ ބާރަލަމާނީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ގެ ސިވިލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުން ނިންމާފައިވާ ބާރަލަމާނީ ނިޒާމަކަށް ނިސްބަތްވާ ފަރާތްތަކުގެ ޤާނޫނު ސަރުކާރު އަދި ޖާގަ އިސްތިއުނާފުގެ އެއްބަސްވުން ކަމަށްވާތީ، އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާޠިލުކުރުމަށް ނިޒާމީ ގޮތުން ކަނޑައަޅައި މައްސަލަ ނިންމައިދިނުން އެދޭކަމަށެވެ.

ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން:

21. އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅިފައިވާ މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ދަޢުވާ ނިންމި ގޮތަށް ބަލާއިރު، އެ ނިންމުމުގައި ބަޔާންކުރަނީ[10]؛

> "ދެންފަހެ، ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު ނިންމާފައިވާ ނިންމުމުގައި ސަރީޙަ ކޮށްދެއްވުމުގެ ފަރާތުން ނ. ފޮއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކުރި މި މައްސަލަ މިކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް މިބާވަތުގައި މިނިސްޓްރީތަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާތީ، އެކޯޓުގެ މަތިން މިމައްސަލަ ނިންމީމެވެ."

މިފަދައިންނެވެ.

22. އެހެންކަމުން މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ދަޢުވާގައި ނިންމި ނިންމުމަކީ، އެ ދަޢުވާގައި އިޚްތިޞާޞާ ގުޅޭގޮތުން ނިންމި ނިންމުމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ނިންމި ނިންމުމެއް ކަމާއި، އެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ނެތްކަމަށް އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާތީ، ބިމުގެ މައްސަލަ އަލުން ބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިޢާޔަތް ކޯޓުން ނިންމި ނިންމުމާއި އެއްގޮތަށް ބޭ ކޯޓުން އަމަލުކުރަނީވާކަން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު ސުވާލު އުފައްދައި ޙާޟިރުކުރި ކައުންސިލްގެ އިދާރާއިން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާއި ބޭ ކޯޓުގެ ދަޢުވާއާއިން އެނގެން ޤާނޫނާއި، ބިމުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިޢާޔަތް ކޯޓުން އެނގި އެނގޭނެ އެއްގޮތަށް ބޭކާރުވާކަން ފިޔަވައިދެވުނުކަން ކުންފުނިތަކުގެ އިޚްތިޞާޞާ ވިސްނާފައި މިނިސްޓްރީގެ ސާބިތުކޮށް އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރަނީކަމަށް އަމިއްލަ ސަރުކާރުގެ ކޮށްފައިވާ ނުފޫޒުގާ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް ރިޢާޔަތްކޮށްކަން އިޚްތިޞާޞާ ގުޅޭގޮތުން ނިންމިނިންމުމުން އެނގެއެވެ.

23. ސަރީޙަ ހިމެނުމަކަށް ފާހަގަކުރެވުނު އިސްތިއުނާފުގެ، މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ދަޢުވާ ނިންމިގޮތް އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް

---

[10] މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ދަޢުވާގެ "ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓް"

ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފުގެ ކަމަށްވާއިރު، ސަރޗް ކޯޑިންގްސް އިން ހުށަހަޅާފައި މިވާ އިސްތިއުނާފާ ދެ ނުކުތާއަށް ބަލާއިރު، އެފަރާތުގެ މި އިސްތިއުނާފު ބިނާކޮށްފައިވަނީ މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން އިބްތިދާއީ ގޮތުން ނިންމި ނިންމުމުގެ މައްސަލަކަން އެނގެއެވެ.

24. މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ދަޢުވާގާ ނިންމުމުގައި ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރި ކަންކަން އ ٓދަޢުވާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ 9 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު އެނުކުތާގައި ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ދަޢުވާގެ ސިޓީގައި އެދިފައިވަނީ ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ސިޓީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ސަރޗް ކޯޑިންގްސްގެ ބިލް އިންވޮއިސްކުރުމަށް، މިނިސްޓްރީގެ ނިންމުން ތަންފީޛުކުރުމަށް ކައުންސިލްގެ މަސައްކަތް އެންގުމަށް ކަމަށްވެފައި، ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ބިލް ކޮމިޓީގެ ބައްދަލުވުމެއް ބާއްވައި، ސަރޗް ކޯޑިންގްސްގެ ބިލް އިންވޮއިސްކޮށްފައިވާކަން ކައުންސިލުން ހުށަހެޅި ލިޔުންތަކުން އެނގެން އޮންނާތީ، ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ އެންގުމާއި އެއްގޮތަށް ބިލް ކޮމިޓީން ޢަމަލުކޮށްފައިވާކަން، އަދި އެގޮތަށް ޢަމަލުކުރަން އެންގިދާނެ ކަމަށް ނުފެންނާތީ މިމައްސަލާގައި އުފުލިގެން ނުބައިނިޔަތުކަމަށް ނިންމާކަމަށެވެ.

25. އެގޮތުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމަށް ބަލާއިރު، ދަޢުވާކޮށްފައިވަނީ "ދަރަ ކޯޓުން މި މައްސަލައިގައި ގޮތް ނިންމާފައިވަނީ، އިޖްރާއާތުގެ ސަބަބުން އުފައްދައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ދަރަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމަކުން ނޫންކަމަށާއި، އެގޮތުން އިޖްރާއާތުގެ ސަބަބު އުފައްދައި، އެބޭފުޅުން ފާހަގަކުރައްވައި، މިހާރު މި ބަޔާ ބާޠިލު ކޮށްފައިވާ އެނގެނީ، ފުރިހަމަކުރުމަށް އަޑުއަހަނީ މި މަސައްކަތް ހުށަހަޅަންޖެހޭނީ. އެހެންނަމަވެސް ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުން މަޙްކަމާ ނިސްބަތްވުމުގެ ނިސްބަތްވާފަދަ މުޢާމަލާތެއް މިހާރު ފުރިހަމަކުރުމުގެ މަޙްކަމާއަށް ބަލާ މުސްތަޤްބަލުގައި ގާބިލް ނިސްބަތްވާފަދަ ގޮތެއް މިކަން އެހި ކޯޓުފަހު، އެހެންނަމަވެސް އަދިން ދީން މި މަޙްކަމާގެ އިތުރު އެންމެގޮތް އަސްލާ ބޭނުން ނެތް. އެހެންނަމަވެސް މި މަޙްކަމަށް ބަލައި ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ބޭނުން ނެތް." މިފަދައިންނެވެ.

26. ބަޔާންފަދިޔަ ނުކުތާތަކަށް ބަލާއިރު، އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން، ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ "ކޯޓުގެ އިންތިޒާމާގުޅޭ އިޖުރާއާތު ކުރާ ފޯމު" ގެ 7 (ހަތެއް) ވަނަ ނަންބަރުގެ ނިޔަލަށް އިސްވެ ދިޔަ ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ބައްދަލުކުރުމާ ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައިވާކަމާއި، 8 (އަށެއް) ވަނަ ނުކުތާގައި، ބޭރު އިންތިޒާމް ކުރިކަމާއި، އަދި ދަރިފުޅު ކޯޓުގެ ނިންމުމުގެ އިންތިޒާމުގައި ބައްދަލުކުރެވިފައިވެއެވެ. މިކަން ދަށު ކޯޓުގެ "އިންތިޒާމާގުޅޭ ނިންމި ގޮތް" ގެ 3 (ތިނެއް) ވަނަ ނުކުތާގައިވެސް ދަށު ކޯޓުގެ ފަރާތުން ތަފްސީލުކޮށްދީފައިވެއެވެ.

27. ބަޔާންފަދިޔަ ކަންކަމަށް ބަލާއިރު، އެއީ ހަސްމުންގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ބަހުސް ކުރެވުނު ކަމެއްކަން އެނގެން އޮތުމުން، އެ ނުކުތާއާމެދު ގޮތް ނިންމުމަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **މޯލްޑިވްސް އެއަރޕޯޓްސް ކޮމްޕެނީ ލިމިޓެޑް ވ. ސަވްދީލް ރަޝީދު**[11] ގަޟިއްޔާއާ ޚިލާފަށް، އިންތިޒާމާގުޅޭ އުފެއްދި ސުވާލުގެ ބޭރުން އިންތިޒާމް ނަގާކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާކަމަށް ބެލެވޭ ކަމެއްކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

28. މި އިސްތިއުނާފުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، އިންތިޒާމުގައި ސުވާލު އުފެއްދި ކަމަކީ މަސްލަހަތުގެ މައްސޫލިއްޔަތު ގޮތުން ކަނޑައަޅަން ޖެހޭ ކަމެއް ކަމަށާއި، އެ ނުކުތާއާމެދު ގޮތް ނިންމާފައިވަނީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށެވެ.

29. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި "ބަޔާންކުރެވޭ" ދަޢުވާވާ ފަރާތުން ދަޢުވާ ބަދަލުކުރުމަށް، އެ ދަޢުވާ ބަލައި، އެ ދަޢުވާގެ ނިންމުމުގެ އިންތިޒާމް އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާކަމަށް، ނަމަވެސް އެ ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބަލައިގަތުމުގެ އިންތިޒާމް އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާކަމަށް، އެ ބާރުގައި އެ ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބަލައިގަތުމުގައި ބާރުއަޅާ ޤަރާރުގައި ވާޖިބުވާ ކަމަށް ފެނިއްޖެނަމަ، ދަޢުވާ ރައްދުވާ ފަރާތުގެ ބަދަލުގައި، އެ ދަޢުވާ ބެލުމުގެ ނިޔާ ދިނުމުގެ ވާޖިބުކަމާއި އިންތިޒާމް އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދި ދަޢުވާ ބަދަލުގައި ކޯޓަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ." މި ބަޔާންވެއެވެ.

---

[11] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2013/SC-A/44 ގަޟިއްޔާ

30. "ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރުގައި ސުވާލު އުފެއްދުން" މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާގައި މާނަކޮށްދީފައިވަނީ ވެސް، 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ އިޖުރާއާ ދާދި އެއް އިޖުރާއަކަށްކަމުންނެވެ. އެ މާއްދާގައި ބުނަނީ " ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރުގައި ސުވާލު އުފެއްދުން" ކަމަށް ބުނެފައި އެވަނީ، މަދަނީ ދައުވާއެއް ހުށަހެޅިފައިވާ ކޯޓަކަށް އެ ދައުވާ ބަލައި ގޮތެއް ނިންމުމުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންނުވާކަމަށް ދައުވާލިބޭ ފަރާތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ހާލަތުގައި، ނުވަތަ އާންމު އުސޫލުން އެފަދަ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު އެ ކޯޓަކަށް ލިބިގެންނުވާކަމަށްވެސް، އެ ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބަލައިގެންނުވާނެ ހާލަތެއް ވުޖޫދުގައިވާކަމަށް ދައުވާލިބޭ ފަރާތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ހާލަތުގައި، ދައުވާލިބޭ ފަރާތުން ދައުވާއަށް ޖަވާބުދިނުމުގެ ބަދަލުގައި، ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރުގައި ސުވާލު އުފެއްދުމެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

31. މި ދެ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރުގައި ދައުވާލިބޭ ފަރާތަށް ސުވާލު އުފެއްދިދާނެ ދެ ހާލަތެއް ބަޔާންކުރެއެވެ.[12] އެއީ؛

(1) އެ ދައުވާ ބަލައި، އެ ދައުވާއާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގެ އިޚްތިޔާރު އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާކަމަށް ފެނުން.

(2) އެފަދަ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާކަމަށްވެސް، އެ ހާލަތުގައި އެ ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބަލައިގެންނުވާނެ ހާލަތެއް ވުޖޫދުގައިވާކަމަށް ފެނުން، މިއެވެ.

32. ތޮއްޑޫ ކައުންސިލުގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރުގައި ސުވާލު އުފައްދައި ހުށަހެޅި އިއުތިރާޟުގައި ޖުމްލަކޮށް ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަން މި ޤަޟިއްޔާގެ 11 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކުރެވިފައި އެވަނީއެވެ. އެ އިއުތިރާޟަށް ބަލާއިރު، މުސްތައުނިފު ހިފި ކޯޓުގެ ނިންމުމާ ގުޅިގެން ބޭ ހުށަހެޅި އެހެން ފާހަގަކޮށްފައި ނިމުމަކަށް ބޭ އިޖުރާއާތުގެ ސަރުކާރުގެ ރެޖިސްޓްރޭޝަނުގެ ބޭ ކަމާއި އެބޭނުން ބަލައިގެން އަދި ކުރިއަށް ކަމަށް ނުފެންނާތީ އެބޭ އިޖުރާއަތް ބާރުލުވުމުގެ ނިންމައި އެކަން ސަރުކާރުގެ ރެޖިސްޓްރޭޝަނާއި ދައުވާގެ އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކުރާ ގޮތަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގައި

---

[12] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-A/06 ޤަޟިއްޔާގައި 'އިޖުރާއީ އިއުތިރާޟާތުގެ ނިންމިގޮތް' ގައި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) މިފަދައިން މާނަކޮށްފައިވެއެވެ.

އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތަށް އަމަލުކުރުވުމެއް ނެތި ކޯޓަށް އެ މައްސަލަ ހުށަހެޅިދާނެ ކަމަށް ނުފެންނާތީ ހުށަހެޅި އިޢުތިރާޟުކަންކަން ރައްދުވެއެވެ.

33. މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ނެތްކަމަށް ދިފާޢުންމަޢުލު ހުކުމްކުރީ ފުރުޞަތު ދެ ޑިސްމިސްކޮށް ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެނެވެ.

34. އަދި އެނިންމުމުން ނިންމުމުގައި މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބުނާ ދުވަސަ ބާރަށް ކަމަކާ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ކޯޓަށް ލިބިދީފައިވިނަމަވެސް، އެ ބާރަކީ އެ ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބަލައިގަންނަވާނެ ބާރެއް ވުޖޫދުގައިވާކަމަށް ފެނިގެން ހުށަހަޅާ ގޮތުގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-A/06 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލަށް ޝަރީޢަތުން ބަލާފާދީފައިވެއެވެ.

35. އެ ނިންމުމަށް ވާސިލުވީ އިސްތިރާޢާ ގުޅިގެން ދެފަރާތުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކުން މައްސޫލު ގޮތުން ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ހުރަސްއަޅާ ފަދަ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް އޮތޯ ބަލައި މައްސަލައިގެ ޤާނޫނީ ބަޔާނެއް އޮތްކަމަށް މައްސަލަބަލާ ފަނޑިޔާރަށް ނުފެންނާތީކަން ދިފާޢުންމަޢުލު ހުކުމްކުރީ ފުރުޞަތު ދެ ޑިސްމިސްކޮށް ކޯޓުން އިސްތިރާޢާ ގުޅޭގޮތުން ނިންމި ނިންމުން ރަނގަޅެވެ.

36. އެއީ، ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިޔާސީ ކޮމިޝަން އެންގި އެންގުމާއި އެއްގޮތަށް ބިޑް ކޮމިޓީން އަމަލުކޮށްފައިވާކަން ކޯޓުގެ އިޖުރާއާތުގެ ސުވާލު އުފައްދައި ށ. ފުނަދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާއިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމުގައިވާ ބިޑް ކޮމިޓީގެ ތަޢުލީމާތާއިން އެނގެން އޮންނާނީ، ބީލަމުގެ މައްސަލަ އަލުންބަލާ މުސްތަޤިއްލު ރިޔާސީ ކޮމިޝަން އެންގި އެންގުމާ އެއްގޮތަށް ބިޑްކޮމިޓީން އަމަލުކޮށްފައިވާކަން ލިޔެކިޔުންތަކުން އޮތުމަކީ ފެނުނުން މިނިސްޓްރީގެ ސިޓީއާ އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރަން އަލުން އެކަށައަޅާ ސަބަބެއް އޮތުމަކީ ނުފެނޭ ކަމަށް އިސްނިންމުމުގައި ބާޠިލުކޮށްފައިވެއެވެ.

37. އެހެންކަމުން، މައްސަލަ ދަށުކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ނެތްކަމަށް ދަށުކޯޓުން ބުރަވީ، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ ފަދަ ބާވަތެއް އޮތްކަމަށް ބުރަވެވިގެންކަން އެނގެއެވެ. އެ ނިންމުން މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވާ ގޮތެއް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިއިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި ބުނެދިފައިވާ ކަމަށް ނުފެނުނެވެ.

38. ސަރވެޖް ހޯލްޑިންގްސް ގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ މި އިސްތިއުނާފުގައި މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ގަޟިއްޔާގެ 'ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓު' ގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ [illegible] އިސްތިއުނާފު ފޯމުގެ 4 އަދި 5 ނަންބަރުން އެނގެން އޮންނައިރު، އެ ނިންމުން ޤާނޫނާ ޚިލާފުވާ ގޮތެއް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިއިސްތިއުނާފުގައި ބާރުއަޅާފައިނުވާތީއެވެ.

ނިންމަން ފެންނަގޮތް:

39. މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ގަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި، ސަރވެޖް ހޯލްޑިންގްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، އެނިންމުމަށް ބަދަލު ގެނައުމުގެ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު ހަސަން ޝަފީޢުގެ ރައުޔު:

40. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަމީޙް އަބްދުﷲ ގެ ރައުޔަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢިނާޔަތު ފަހުމީގެ ރައުޔު:

41. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަމީޙް އަބްދުﷲ ގެ ރައުޔަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބަޔާންކޮށްދިނުން[13]

42. މި ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ޙުކުމްކުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ ޚަސްމުންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އާންމު އުޞޫލުގެ ގޮތުން[14] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމުން ނިންމާތާ 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ.[15] މި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހަވާލުކޮށްފައިނުވާނަމަ، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން ފަށާނީ ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހަވާލުކުރާ ތާރީޚުން ފެށިގެންނެވެ.[16] އެހެނަސް، ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ ޚުލާޞާއަށް ބިނާކޮށްވެސް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.[17]

---

[13] ކޯޓުން މައްސަލައިގެ ޙުކުމްކުރުމަށްފަހު، އެ ޙުކުމް އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވާކަމާއި، އިސްތިއުނާފުކުރެވޭނެ ކޯޓާއި، އިސްތިއުނާފުކުރަންޖެހޭ ވަގުތު ހަނދާންކޮށްދިނުން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނެރެފައިވާ، އަދި މިކަން ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮންނަންވާނެކަމުގައި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 268 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

[14] މިކަމުގައި ދެވޭ އިސްތިސްނާ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

[15] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

[16] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)

[17] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

- **ޙުކުމް:**

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކުރުމުން ސަބަބުތަކަށް އެފަދައިން ހުރުމުން، މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ ފޮއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023-D14C-CIV-13 ގަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް އެދި، ސަރވެޓް ހޯލްޑިންގްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، އެ ނިންމުމަށް ބަދަލު ގެންނަންޖެހޭ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މިޤަޟިއްޔާ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބެލި ފަނޑިޔާރުން:

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދު   ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް ޢަބްދުﷲ   ފަނޑިޔާރު ދީނާޒް ފަރުދީ

(ރިޔާސަތު)